KIRIM'IN HIRİSTİYAN TÜRKLERİ: URUMLAR

Christian Turks of Crimea: Urumians

Doç. Dr. Yonca ANZERLİOĞLU*

ÖZ

Kırım, 18. yüzyılda Rus baskıları sonucu Osmanlı'dan ayrılırken Kırım'ın yerli hıristiyan nüfusu Rus idaresi tarafından Kırım'dan uzaklaştırılarak bugünkü Ukrayna topraklarında farklı yerleşim yerlerine yerleştirilmişlerdir. Bu çalışmada, Kırım'dan çıkarılan bu Hıristiyanlar içinde bugünkü literatürde Greko-Tatar adıyla anılan Ortodoksluk dışında Greklerle hiçbir benzerlikleri olmayan Türkçe konuşan Türkçe isimler taşıyan kendilerini Urumlar olarak adlandıran ve Türk'üz diyen toplulukla ilgili 2002 yılında Ukrayna ve Kırım'ın farklı yerleşim yerlerindeki Urum köylerinde yapılan saha çalışmalarında elde edilen veriler incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler

Kırım, Urum, Hıristiyan Türkler, Osmanlı İmparatorluğu, Rusya

ABSTRACT

While Crimea was seperated from Ottoman Empire in consequence of Russian pressure in 18.century, the native Christian population of Crimea were deported and settled in today's Ukraine. In this study, the data of the field research performed in Ukraine and Crimea in 2002, among not all of the Christian population deported from Crimea but only a special Christian group called Urumian who speak Turkish, have Turkish surnames and also have customs different from Greeks is tred to be examined.

Key Words

Crimea, Urum, Christian Turks, Ottoman Empire, Rusia

Giriş

Bugün Türk coğrafyasında İslam dinin dışında Musevi Karaylar ve Kırımçaklar, Budist Tuvalar ve Sarı Uygurlar, Hıristiyanlığı benimsemiş Gagauzlar, Tatarlar (Kreşen), Hakas, Saha, Dolgan ve Karagasların da yaşadığı bilinmekle beraber, anılan gayri Müslim Türklerle ilgili bilimsel çalışmalar yürütülse de, Türkiye Türklerinin toplumsal hafızasında henüz yeterince yer edememişlerdir. Bunda yüzyıllar boyunca İslam dinin bayraktarlığını yapmış olmanın, kimliği belirleyen unsurun inanç olmasının ve "öteki" konumundaki batılının gözünde her Müslümanın Türk, her Türkün Müslüman olduğu yönündeki yanılsamanın etkisi şüphesiz ki önemli bir yere sahiptir. Oysa ki, son ilahi din olan İslam dini dışında Budizm, Maniheizm, Yahudilik ve Hıristiyanlık da Türkler arasında kabul görmüş inançlar olarak Türk tarihinin sayfaları arasında yerini almıştır.

İslamiyet dışında farklı bir inancı benimseyen Türklerin bugüne kadar bilinmeyen bir kolunu oluşturan Urumlar bugün Ukrayna'nın farklı yerleşim yerlerinde yaşamaktadırlar. Türkçe konuşmakta, Türkçe soyisimleri taşımakta ve Greklerle inanç dışında hiçbir benzerliğimiz yoktur demektedirler.

Bugüne kadar Urumlarla ilgili özellikle Rus bilim adamlarının yaptığı araştırmalar dışında Türk akademik çevresinde adına dahi rastlanmayan Urumlar bugün varlıklarını devam ettirme konusunda ciddi kaygılar yaşamaktadırlar.

Urumların Tarihi Nerede ve Ne Zaman Başlar?

Bugün Ukrayna'nın Donetsk bölgesinde, Donetsk merkez dışında, Mariopol, Manguş, Staro Kırım, Granitna-

* Hacettepe Üniv. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Öğretim Üyesi, yonca@hacettepe.edu.tr

ya, Starolaspa, Staroignatovka, Mirna, Starobeşevo, Komar, Ulaklı, Bagatiri gibi yerleşim yerlerinde yaşamakta olup resmi kayıtlarda Greko-Tatar olarak adlandırılan ama Grek-Yunan dili değil de, Urumca adı altında "bizces ayt, bizces laf et" diyerek Türkçe konuşan, kendilerine "Urum" diyen Ortodokslar, Ukrayna dışında kuzey Kafkasya, özellikle Pyatigorski (eski adı Beş Tavi Beş Dağ), ve Mozdok'ta yaşamaktadırlar.

Kendileri ile ilgili toplumsal hafızalarında yer eden ilk tarih 1780, ilk yerleşim yeri ise Kırım'dır. Bu tarihten ve yerleşim yerinden öncesine ait her hangi bir yazılı veya sözlü bilgiye rastlanmayan Urum tarihinde bu yıl içinde Osmanlı devleti'nden koparılan Kırım'da yaşayan tüm Hıristiyanlar Rus Çariçesi II. Katerina tarafından Ukrayna topraklarına iskan ettirilmek üzere Kırım'dan çıkarılarak yukarıda belirtilen yerlere yerleştirilmişlerdir.

Urumlar için 1780 yılının karşılığı "sürgün" dür. Urumlara göre Hıristiyanları Kırım'dan çıkarılmasının arsında yatan gerçek Kırım Hanlığı'nın ekonomik gücünü ellerinde tutan Hıristiyanları Kırım'dan çıkararak Hanlığı ekonomik anlamda çökmeye zorlamaktır. Urumlar arasındaki bu yaygın inanış akademik çevre tarafından da, örneğin Donetsk Devlet Üniversitesi Matematik Profesörlerinden Stephan Kalayerov ve Urumlar üzerine araştırmaları ile tanınan Aleksander Garkavets tarafından da, doğrulanmaktadır.(Stephan Kalayerov: 08.05. 2002 Donetsk, Aleksander Garkavets: 13.05.2002 Akmescit) Bu bilgiden hareketle, Urumların sürgün edilmesinden birsüre sonra Kırım Hanlığı'nın, Rus topraklarına katıldığı da burada zikredilmelidir.

Diğer taraftan, Kırım'ı terk etmek durumunda kalan Hıristiyanların tamamı Urum değildir. Ermeni, ve Grekler de Urumlarla birlikte Kırım'dan ayrılmışlardır. Uzun süren göç sırasında açlık, soğuk ve hastalıktan ölen Hıristiyanların dışında hayatta kalanlardan Ermeniler 5 köy, Grekler ve Urumlar da 22 köy kurmayı başarmışlardır (Aleksander Garkavets: 13.05.2002 Akmescit)

Kırım'dan çıkarılan Urumların dışında, daha sonraki yıllarda 1821-1825 yıllarında Anadolu'nun Trabzon, Giresun, Erzurum ve Kars illerinden ve İran'dan Gürcistan'a göç edip daha sonra 1981-1986 yılları arasında Kırım, Donetsk ve Dniyepropetrovsk'a yerleşen iki üç bin civarında kendilerine Urum denilen kişilerin katıldığına dair de bilgiler mevcuttur. Anadolu kökenli bu Urum topluluğunun yeni yerleşim yerlerine Yedikilise, Aşkala, Çolan, Daşbaş gibi Anadolu'daki yerleşim yerlerinin adını vermiş olmaları dikkat çekicidir (Altınkaynak 2005:22-23). Bu dikkat çekici durum kadar Anadolu'nun Doğu Karadeniz ve Kuzey Doğu Anadolu bölgeleri dışında özellikle orta Anadolu merkez olmak üzere Karamanlılar olarak adlandırılan Ortodoks Hıristiyan olup Türkçe konuşan Türkçe isimler taşıyan ve yine Urumlar gibi Greklerden farklı olduklarını sahip oldukları adet gelenek ve görenekleri ile gösteren bir başka Hıristiyan Türk topluluğunun bulunması konuyu daha ilgi çekici hale getirmektedir. Bu noktada Urumlarla Karamanlılar arasında bir bağ olup olmadığı da ortaya çıkarılması gereken bir diğer önemli konudur. Bu noktada, 1821-1825 tarihleri arasında Anadolu'dan Kafkasya'ya geçen Urumların varlığının ötesinde yüzyıllar öncesinde 13. yy.'da Selçuklu Sultanı

İzzeddin Keykavus ile Kardeşi II. Kılıçaslan arasındaki taht kavgası İzzeddin Keykavus'un Bizans'a sığınması onu takip eden binlerce askerinin aileleri ile birlikte Bizans tarafından Balkanlara iskan edilmesi, içlerinden oğulları dahil olmak üzere, bazılarının Hıristiyanlığı kabul etmesi bunun dışında Bizans ordusunda görev almaları, daha sonra İzzeddin Keykavus'un hapsedilmesi ile Berke Hanı'ın olaya müdahale ederek İzzeddin Keykavus'u Kırım'a maiyetindeki bir çok askeri ile götürmesi gerçeklerinin de göz önünde bulundurulması önemli katkılar sağlayacaktır(Anzerlioğlu: 2003)[1].

Urumlar arasında saygın bir yeri olan ve Urum tarihi üzerine araştırmalar yapan akademisyen Valeri Kior, Urumlar kimlerdir sorusuna uzun yıllar cevap aramış ve sonunda şu sonuca varmıştır: Urumlar, yüzyıllar boyunca Türklerin hakim olduğu Deşt-İ Kıpçak sahasında yaşamışlar ve halen de yaşamaktadırlar. Dil olarak hem güney hem de kuzey Türkçesinin özelliklerini taşımakta olup, adet, gelenek ve görenek olarak Greklerden farklı olup Türklere benzemektedirler ve Urumlar Kıpçak-Oğuz Türklerinin bir karışımıdırlar (Valeri Kior:10.05.2002 Staro Kırım) Kior'un da altını çizdiği gibi Deşt-i Kıpçak sahası yüzyıllar boyunca Türk göçlerine sahne olmuş ve Bulgar, Hazar, Peçenek, Kuman ve Uz Türklerinin yaşam alanı olmuştur. Türkler bu coğrafyaya ulaştıklarında ise Roma Katolik ve Bizans Ortodoks kiliselerinin misyon faaliyetleri ile karşılaşmışlar ve bu faaliyetler sonucunda Hıristiyanlığın hem Katolik hem de Ortodoksluk mezhepleri Türkler tarafından kabul edilmiştir[2]. Bu bağlamda, bugün Ukrayna'da farklı şehirlerdeki müzelerde sergilenen Kuman-Kıpçaklara ait mezar taşlarına bakıldığında istisnasız bütün taşlar üzerindeki insan figürlerinin elinde dikdörtgen bir nesne tuttuğu dikkati çekmektedir. Bu nesnenin bir kap mı yoksa bir kitap mı olduğu ile ilgili müze yetkililerinin yaptığı açıklamada bunun İncil olduğu yönünde hakim bir görüşün bulunduğuna vurgu yaptığını burada belirtmek gerekmektedir(11.05.2002 Mariopol müzesi, 13.05.2002 Donetsk Müzesi).

Bugün müzelerde sergilenen Kuman-Kıpçak mezar taşlarının dışında Grek harfleri ile yazılan Urumlara ait olduğu söylenen Türkçe Mariopol yazmalarının izine ne yazık ki ulaşmak mümkün olamamıştır. Bu yazmalara ulaşıldığı takdirde Hıristiyan Türklerin bir kolunu oluşturan Urumların 18.yüzyıl öncesi tarihi de aydınlığa kavuşacaktır.

Her ne kadar şu an için tarihi önemi olan bu yazmalara ulaşılamadıysa da, 2002 yılında Ukrayna'nın farklı yerlerinde yaşamakta olan Urumlara ulaşmayı başarmak Urum tarihi alanında yapılacak çalışmalar için bir katkı sağlamıştır denilebilir.

Urumlarda Dil, Gelenek ve Görenek

Yüzyıllarca Rusça'nın egemen olduğu bir ortamda yaşamanın etkisi bugün günlük yaşamda ve özellikle de Urum gençleri üzerinde etkisini gösterse de, kendi aralarında konuşmalarını Urumca dedikleri Türk dili ile yapıyor olmaları, Rusça konuşanları "bizces ayt" şeklinde uyararak kendi dillerini kullanma konusunda uyarmaları oldukça dikkat çekicidir. Kendileri dışında konuştukları dile batı literatüründe verilen isim ise Greko-Tatar dilidir(Podolsky 1985). Urumlar bu isimlendirmeyi kullansalar da Greko isminin kendilerini nitelendir-

mediğini Greklerle bir ilgilerinin olmadığını vurgulayarak "Biz Helen değiliz, Greko Tatarız. Helen başka Greko-Tatar başka" demektedirler. Ancak, bu isimlendirmeler karşısında Urum yaşlıları kendilerini Urum olarak adlandırmaktadırlar. Bizces dedikleri Urumcanın genç kuşak tarafından unutulacağı endişesi ise Urumları bu konuda tedirgin etmektedir. Bu tedirginlik sonucudur ki Eski Kırım'da (Staro Kırım) Valeri Kior (Kör)Urum gençlerine Krill alfabesi ile kendi dillerini öğretmeye çalışmaktadır. Bunun dışında, Kior'un Krill alfabesi ile gerçekleştrmeye çalıştığı dil öğretimi dışında Donetsk'e bağlı başka bir yerleşim biriminde daha ilgi çekici bir uygulama dikkatleri çekmektedir.

Urumların Karan adını verdikleri yerleşim yerinde emekli bir kütüphaneci olan Dora Vasilevna Famiçova, Urum gençlerine kendi çabalarıyla kültürlerini ve dillerini çalışma hayatı süresince öğretmeye çalışmıştır. Karan kütüphanesinde bir köşede Urum kültürünü yansıtan etnografik malzemelerin sergilenmesi onlar için gerçekten büyük önem taşımaktadır. Bunun dışında kültürün aktarımında en önemli araç konumundaki dilin Urum gençlerine nasıl öğretileceği konusunda da Famiçova'nın Urum diline en uygun alfabeyi bulma konusunda özenli bir araştırma yaptığı dikkati çekmektedir. Bu araştırmasının sonunda ise Famiçova şu sonuca varmıştır: Türkiye'de kullanılan alfabe Urum diline en uygun alfabedir. Bu tespiti sonrası Urum dilini Türk alfabesine uyarlayarak gençlere kendi dillerini öğretmiştir. 2002 yılında kendisi ile yapılan mülakatta maddi imkansızlıklardan dolayı bu faaliyetlerine devam edemediklerine vurgu yapmıştır(Dora Vasilevna Famiçova : 09.05.2002 Donetsk-Karan)

Yüzyıllarca Rusçanın hakimiyeti altında dillerini korumayı başaran ve gençlerin kendi dillerini unutmamaları için çaba sarf eden Urumların bugün sadece Rusça'ya karşı değil bunun yanında Yunan hakimiyeti ve Yunanca'ya karşı da varlık mücadelesi verdiği söylenebilir.

1990 yılında Yunan hükümeti desteği ile Donetsk'de Grek federasyonu adıyla kurulan organizasyonun amacı Ukrayna'da yaşamakta olan tüm Grekleri ve Urumları aynı kökten geldikleri tezi doğrultusunda birbirlerine yaklaştırmaktır. Ancak, federasyonun başkanlığını yapan Feodor İstanbulçi'nin belirttiğine göre bu hedefe ulaşılamamış, hatta ciddi gerginlikler yaşanmıştır. Gerginliğin sebeplerini açıklamak istemeyen İstanbulçi'nin aksine Urumlar Grek federasyonundaki sorunlarla ilgili olarak yaptıkları açıklamalarda Greklerin kendilerini Grekçe konuşmadıkları için dışladıklarına vurgu yapmışlardır. Bunun dışında federasyon Urumlara, Helen soyundan geldiklerini kabul ettirmeye çalışmıştır. Urumların Grekçe bilmemeleri ve Türkçe'den hiçbir farkı olmayan Urumca dedikleri dili konuşmaları ile ilgili olarak ise 'Türk idaresinin baskısı'nı sebep göstermişlerdir. Federasyon yine bu propaganda faaliyetleri bağlamında Urumların 'asıl dilleri olan Grekçeyi' öğrenmeleri için Urum gençlerini Yunanistan'a göndermekte bunun da ötesinde Yunan vatandaşlığına geçmelerini sağlamaktadır. Ancak, Yunanistan'a giden Urum gençlerinin Yunan toplumu tarafından nasıl karşılandığı sorusunun cevabı ise oldukça anlamlıdır. Bu konuda Staroignatovka'da yaşamakta olan Syvetlana Konstantinova, Maria Sağırova ve Evdokia Tırnaksız'ın açıklamaları

doğrultusunda Yunan toplumunun Yunanca konuşmayan Urumları kabullenmedikleri ve dışladıkları açıkça söylenebilir (Syvetlana Konstantinova, Maria Sağırova, Evdokia Tırnaksız: 09.05.2002 Staroignatovka)

Grek Federasyonunun Urumları Helen soyundan geldikleri, asıl dillerini Türk baskısı ile kaybettikleri gibi asılsız propagandalarla Greklerle bir araya getirme çabaları Grekçe konuşmayı reddeden, kendilerinin Helen soyundan gelmediğini belirten Urumları harekete geçirmiş ve federasyon karşıtlığı ortaya bir Urum federasyonu fikrinin çıkmasını sağlamıştır. Bu tür bir girişimin ilk adımını ise *Birlik* isminde çıkardıkları gazete oluşturmuştur denilebilir. Bu gazete dışında Urumlar arasında tanınan bir akademisyen olan Valeri Kior'un ve ünlü bir Urum güreşçisi ve aynı zamanda şairi olan Viktor Borata'nın Krill alfabesi le yazdıkları Urumca eserlerin Urumlar tarafından takip edildiği söylenebilir.

Grek Federasyonunun faaliyetleri karşısında harekete geçerek Birlik ismi ile çıkardıkları gazete ile seslerini duyurmaya çalışan, kendi isimlendirmeleri ile Urumca dedikleri dili Türkiye'den gelen bir araştırmacının nasıl konuşabildiğini "Urumcayı nerden biliyorsun" diyerek bazı yaşlı Urumların anlamaya çalışmaları, buna cevap olarak yine kendi toplumunun üyeleri arasından bir çok kişinin Urumca'nın Türkçe'den farklı bir dil olmadığı açıklaması yapmaları da oldukça dikkat çekici bir durum olmuştur. Türkiye'deki Türklerle Urumların aynı dili konuşmalarının, bunun ötesinde onları Greklerden ayıran ve Türklere benzeten adet gelenek ve göreneklerinin sebeplerini araştıran Valeri Kior'un bu sorulara cevabı daha önce de belirtildiği gibi oldukça nettir: Urumlar bugün olduğu gibi geçmişte de Deşt-i Kıpçak'ta yaşamıştı ve onlar Kıpçak-Oğuz Türklerinin bir karışımı idi kısacası onlar Türk'tü (Valeri Kior: 10.05.2002 Staro Kırım)

Urumlarda Adet, Gelenek Görenek

Yukarıda belirtildiği gibi Urumları Greklerden ayıran dilleri kadar taşıdıkları soyisimleri, sahip oldukları adet gelenek ve görenekleri de farklılıklar göstermekteydi. Onlar Ortodoks Hıristiyanlardı ama soyisimleri *Arabacı, Yağmurci, Nalça, Karasakal, Kör(Kior) Karamanıts, Hırım-girey, Kumanets, Kürpe, Kotlubey,Begim, Beyata, Oguzov, Sultanbey, Temirbek, Tatar, Tarhan*, gibi Türkçe idi (Valeri Kior:10.05.2002 Staro Kırım, Altınkaynak 2005: 22) Bunun da ötesinde dilleri ve soyisimleri Türkçe olan Urumları Greklerden ayıran adetleri, gelenek görenekleri nelerdi?

Urumların Greklerden farklı olduğunu vurgulayarak sözlerine başlayan Starokırım'da yaşayan Feodora Mihaeliç, neden farklı olduklarını kültürlerin önemli birer parçası olan düğün, doğum ve ölüm olaylarının Urumlarda nasıl olduğunu anlatarak açıklamaya çalışmıştır.

Mihaeliç'in anlattıklarına bakılırsa bir Urum düğünü şöyle olmaktadır: Düğünün ilk gününde iki at süslenir. Süslenen bu iki at ile gelin evine gidilir. Hıristyanlıkta olan vaftiz annelik kavramı Urumlarda da bulunmaktadır ve gelinin evine gidilirken vaftiz annesi gelinin temizliğini simgeleyen kırmızı bir bayrakla en önde gider ve gelin evine ulaşıldığında geline damat ile paylaşacağı yastığı satar. Düğünün ikinci günü ise köy meydanında oluşturulan bir çember

içinde dünürler davul, klarnet ve kemençe eşliğinde karşılıklı oyunlar oynayarak eğlenirler. Bu her iki ailenin de birbirlerine karşı gösterdikleri saygının bir gereği olarak değerlendirilmektedir. Düğünün üçüncü ve son gününde ise gelinin çeyizi anne evinden alınır, çalınan gelin havası ile gelin ağlatılır ve sonrasında *(K)Haytarma, Yarım (H)ava, Ağır Hava, Ağırlama* gibi oyunlarının oynandığı eğlencelerle düğün sona erer.

Gerçekleşen evlilik sonrası çiftin bir çocuğu olduğunda her şeyden önce aile kendilerine *göz aydınına* gelen misafirlere *göz aydını sofrası* hazırlar. Bebeği kötü ruhlara karşı korumak için yatağına haç konulması gerekir. Bebeğin, yada Urumların ifadesiyle *balanın kırklanması* da gerekir. Yeni bir bebek dünyaya getiren anne *loğusa*dır ve bastığı yerde ot bitmeyeceği inancından hareketle 40 gün boyunca dışarı çıkmaması gerekir. 40. Gün yıkandıktan sonra kiliseye gidip dua etmesi gerekmektedir (Feodora Mihaeliç: 10.05.2002 Staro-Kırım).

Urumların yeni dünyaya gelen bebek veya tüm bireyler için geçerli olabilecek bir inançları vardır. *Nazar değmesi*, bazı insanların her hangi bir başka insana *gözünün değmesi*dir. Esneme ve baş ağrısı ile ortaya çıkan nazar değmesi için İncil'den dua okunması gerekir. Ancak, bu duayı herkes okuyamamaktadır. Mihaeliç, kendi ailesinde nazara karşı dua okumayı kızı Ludmila'nın yapabildiğini, bunun Ludmila'ya elini sürüp sırtını sıvazlayan büyükannesinden geçtiğini belirtmiştir(Feodora Mihaeliç: 10.05.2002 Staro-Kırım).

Doğup büyüyen ve kendi akranları ile oyun oynayabilecek yaşa gelen Urum çocukları hangi oyunları oynar dendiğinde cevap hiç de yabancı gelmeyecektir: *aşık oyunu, dip düştü, çaka oyunu* ve *çelik çomak* Urum çocuklarının oyunlarıdır. Dinledikleri masallar ve hikayeler ise *Aşık Garip, Köroğlu, Arzu ile Kanber, Tahir ile Zühre* gibi Anadolu Türkünün dinledikleri ile aynıdır.

Bir Urum evinde hangi yemekler pişer denilirse de: Kavurma *sızık* adıyla bilinir, ayran Urum sofrasında *aryan*'dır, kaymak-*haymah* olarak Urum sofrasında yerini alırken pekmez-*bekmez,* yoğurt-*süzme yoğurt* olarak bilinmekte bunun dışında *köbete* ve *kolbası* da Urum sofrasının vazgeçilmezleri arasındadır (Feodora Mihaeliç Staro-Kırım: 10.05.2002). Evde kullanılan gereçler ise *balta, tokaç, sandık, bardak, sofra, dügeç, kürek, gömlek, yüzbezi, fırın, güzgü*'dür (Valeri Kior: 10.05.2002 Staro Kırım, Feodora Mihaeliç: 10.05.2002 Staro-Kırım, Altınkaynak 2005: 28).

Doğum kadar hayatın bir gerçeği olan ölüm karşısında Urumların sahip olduğu inançlar ve uygulamalara bakıldığında ise şunlar görülür: hayatını kaybeden bir Urum, toprağa verilmeden önce evinde bir gece yatmalıdır. Yattığı odada mum yakılması gerekir. Ölen kişinin çenesinin, ayaklarının bağlanması gerekir, ayrıca, karnının üzerine bir mıknatıs konulmalı eline de bir haç verilmelidir. Eğer evde beslenen kedi, köpek gibi evcil hayvan varsa onların da kapalı bir mekanda tutulmaları gerekir. Evdeki tüm aynaların üzeri örtülmelidir. Ertesi gün defin merasiminden sonra önemli olan günler 8. Ve 40. Günlerdir. Bu süre zarfında ölen kişinin yasını tutanların traş olmamaları gerekmektedir (Feodora Mihaeliç: 10.05.2002 Staro-Kırım).

Evlilik, doğum ve ölüm gibi hayatın önemli dönüm noktalarında sahip oldukları adet ve gelenek görenekleri ya-

şatmaya çalışmış olan Urumların dilleri kadar bugüne kadar sahip oldukları tüm bu değerleri de kaybetme kaygısı yaşadıklarının belirtmek gerekmektedir. Çünkü, gençlerin düğün töreninde yada doğumda ve ölümde eski Urum adetlerini bir kenera bırakmaya başlamaları, yüzyıllarca dilleri ve sahip oldukları gelenek vegöreneklerinin yaşaması için varlık mücadelesi veren Urum büyüklerini endişelendirmektedir.

Sonuçta, Urum gençleri Helen soyundan gelmeyip Urumca dedikleri Türkçe ile aynı dili konuştuklarını, din dışında Greklerden farklı olup Türk adet gelenek ve göreneklerinden farkı olmayan bir yaşam tarzı sürdürdüklerini, nihayetinde Deşt-i Kıpçak sahasının tarihi derinliklerinin görülmeye başlanması ve Urum akademisyenlerin çalışmaları ile ortaya çıkan bilgilere dayanarak Türk olduklarını unutmamalıları gerekmektedir.

Sonuç

Türk coğrafyasındaki geniş hoşgörü anlayışının sağladığı ortamda Budizm, Maniheizm, Musevilik yada Hıristiyanlık gibi farklı inançlara mensup ama aynı soydan gelen çeşitli Türk boylarının var olduğu bilinmekle birlikte çok fazla üzerinde durulan bir alan olmamıştır. Oysa Türk tarihinin derinlemesine incelenmesi ve bu inanç yelpazesinin parçasını oluşturan tüm Türk boylarının ve sahip oldukları inançlarının esaslarının ortaya çıkarılması ve toplusal hafızamızda yer edinmesi gerekmektedir. Bundan hareketle, dilleri, taşıdıkları soyisimleri ve adet, gelenek ve görenekleri ile Greklerden farklı olduklarını, son dönem itibariyle de açıkça Türk olduklarını, Karadeniz'in kuzeyinden Türkiye Türklerine duyurmaya çalışan Urumların bu seslenişine cevap verilmeli ve tarihi, sosyolojik, etnografik ve dil alanında yapılacak disiplinlerarası çalışmalarla Urum tarihine katkıda bulunulmalıdır.

NOTLAR

[1] Karamanlılar ve yine Karamanlı-Urum ilişkisi ile ilgili olarak bkz. Yonca Anzerlioğlu, Karamanlı Ortodoks Türkler, Ankara, 2003; Yonca Anzerlioğlu "Karamanlılar, Gagauzlar ve Urumlar Arasında Tarihi ve Sosyo-Kültürel Bağlar Var mıdır ?", Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu, Ankara Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri Bölümü, 8-10 Mayıs 2002.

[2] Dest-i Kıpcak sahasında misyonerlik faaliyetleri hakkında detaylı bilgi icin bkz.: Peter Golden, "Religion Among the Qıpcaqs of Medivial Eurasia", Central Asiatic Journal, no.42, 1998; Istvan Vasary," Orthodox Christian Qumans and Tatars of Crimeea in the 13th-14th centuries", Central Asiatic Journal,vol.32, no. 3-4, 1988; Gyula Moravcsik, " Byzantinische Mission im Kraise der Turkvolker an derNordkuste des Schwarzen Meeres", Proceedingss of the 13th International Congress of ByzantineStudies, Oxford, 5-10September 1966, ed. J.M. Hussey, D. Obelensky and S. Runciman, Oxford Un.Press, London, 1977; Anzerlioğlu, a.g.e.

KAYNAKLAR

Mülakatlar

11.05.2002 tarihinde Mariopol müzesi ve 13.05.2002 tarihinde Donetsk Müzesi yetkilileriyle yapılan mülakatlar.

Aleksander Garkavets ile 13.05.2002 tarihinde Akmescit'te yapılan mülakat.

Dora Vasilevna Famiçova, ile 09.05.2002 tarihinde Donetsk-Karan'da yapılan mülakat.

Stephan Kalayerov ile 08.05. 2002 tarihinde Donetsk'de yapılan mülakat.

Syvetlana Konstantinova, Maria Sağırova ve Evdokia Tırnaksız 09.05.2002 tarihinde ile Staroignatovka'da yapılan mülakat.

Valeri Kior ile 10.05.2002 tarihinde Staro Kırım'da yapılan mülakat.

Kitaplar

Altınkaynak, Erdoğan, 2005, Ortodoks Türkler Urumlar, Ankara.

Anzerlioğlu, Yonca, 2003, Karamanlı Ortodoks Türkler, Ankara.

Podolsky,Baruch, 1985, A Grek Tatar-English Glossary, Otto Harrassowitz, Wiesbaden.